

Jak citovat tento příspěvek / How to Cite this Contribution

URBANOVSKÁ, Jana. Konceptualizace udržování míru OSN coby mezinárodního režimu. *Obrana a strategie: Defence & Strategy*. 2012, roč. 12, č. 2, s. 27-44. ISSN 1802-7199. DOI : 10.3849/1802-7199.12.2012.02.027-044. Dostupné z: <http://www.defenceandstrategy.eu/>

Konceptualizace udržování míru OSN coby mezinárodního režimu**Conceptualization of UN Peacekeeping as an International Regime**

Jana Urbanovská

Abstrakt

V literatuře věnované udržování míru OSN panuje shoda v tom, že teoretické rozpracování problematiky je nedostatečné. Výzkumníci v tomto ohledu volají po důkladnějším začlenění studia operací OSN na udržení míru do rámce teorií mezinárodních vztahů. Článek reaguje na tyto výzvy a navrhuje konceptualizovat udržování míru OSN jako mezinárodní režim s cílem rozšířit možnosti teoretického výzkumu dané problematiky v rámci teorií mezinárodních vztahů. V některých studiích již byla konceptualizace udržování míru coby mezinárodního režimu provedena, či alespoň naznačena, dosud však nebyly důsledně identifikovány jednotlivé dimenze tohoto režimu. Za využití konceptu Stephena Krasnera, který definuje režimy jako „principy, normy, pravidla a rozhodovací procesy, kolem kterých se sbíhají očekávání aktérů v dané oblasti mezinárodních vztahů“, proto článek identifikuje a charakterizuje dílčí dimenze režimu udržování míru OSN.

Abstract

It is widely recognized that UN peacekeeping operations are an undertheorized topic. In this respect, scholars call to devote more attention to the incorporation of the study of UN peacekeeping operations into the framework of international relations theories. The article responds to these calls and suggests conceptualizing UN peacekeeping as an international regime. Some authors have already referred to UN peacekeeping as an international regime, however, the references have been rather fragmentary and there is no detailed identification of individual dimensions of this regime. The article uses the conception of Stephen Krasner who defines regimes as “principles, norms, rules, and decision-making procedures around which actors’ expectations converge in a given area of international relations” to carefully identify and characterize the dimensions of the UN peacekeeping regime. The conceptualization of UN peacekeeping as an international regime is understood as a first and necessary step to opening new ground to the theoretical study of UN peacekeeping operations within the regime analysis.

Poděkování

Článek vznikl v rámci projektu specifického výzkumu Masarykovy univerzity Politické a bezpečnostní výzvy vládnutí v současné Evropě (MUNI/A/0768/2011).

Klíčová slova

Režim udržování míru OSN; operace OSN na udržení míru; mírové operace; mezinárodní režimy; bezpečnostní režimy.

Keywords

UN peacekeeping regime; UN peacekeeping operations; peace operations; international regimes; security regimes.

ÚVOD

Operace Organizace spojených národů na udržení míru (*UN peacekeeping operations*), definované jako „operace zahrnující vojenský personál, avšak bez donucovacích pravomocí, podniknuté Spojenými národy, aby pomohly udržet nebo obnovit mezinárodní mír a bezpečnost v oblastech konfliktu,“¹ patří v odborné literatuře k poměrně frekventovaným tématům. Výrazný nárůst zájmu byl zaznamenán na počátku 90. let 20. století, kdy OSN zahájila řadu nových operací v reakci na konec studené války. Podle *Social Science Index* vzrostl od 80. do 90. let v akademických žurnálech počet článků na téma mírových operací (*peace operations*)² o více než 350 %.³

V objemném balíku literatury věnované operacím OSN na udržení míru však stále zůstává slabé místo. Dosavadní příspěvky se totiž z velké části zaměřovaly na praktické otázky v oblasti *policy*, místo aby se pokoušely propojit studium operací na udržení míru s širšími teoretickými debatami v rámci disciplíny.⁴ Větší vlna teorie spojené s udržováním míru byla zaznamenána na konci 90. let, kdy se autoři pokoušeli zasadit operace na udržení míru do teoretického rámce řešení konfliktů. Mnozí výzkumníci začali analyzovat operace s využitím konceptů, které poskytovaly teorie mezinárodních vztahů. Tyto teorie zatím nicméně nebyly plně integrovány do studia udržování míru a nedostatek teoretického podchycení problematiky nadále přetrvává.⁵

Michael Pugh v tomto smyslu hovoří o „mezeře ve studiu udržování míru“, neboť vědci explicitně nevztahují mírové operace k teoriím, které inspirují debaty v oboru mezinárodní vztahy o povaze světové politiky.⁶ Také podle Alexe J. Bellamyho byly dosud mírové operace „podteoretizovány“. Pouze rozšíření a prohloubení studia mírových operací může podle něj posunout výzkum a praxi mírových operací za současný problematický stav.⁷ Podle A. B. Fetherston není udržování míru příliš teoretizovaným tématem, protože za velkou částí publikací stojí diplomaté či vojenští představitelé se zkušenostmi přímo z operací. To vedlo k nahromadění vědomostí o udržování míru ve formě případových studií, které jsou sice zajímavé, ale mají malou hodnotu s ohledem na zobecnění získaných poznatků.⁸ Roland Paris se částečně vymezuje vůči svým kolegům a tvrdí, že vědecké literatuře na téma mírových operací nechybí teorie. K dispozici jsou však převážně mikroteorie; makroteorie, které by vypovídaly o vztahu mezi operacemi a širší dynamikou mezinárodní politiky, ve studiu operací na udržení míru absentují. Výzkumníci by proto měli usilovat o zapojení ústředních teoretických debat v oboru mezinárodních vztahů do studia udržování míru.⁹ Naopak před přílišným teoretizováním varuje Stephen Ryan: posunout se od zanedbávání teoretické stránky udržování míru k přílišnému

¹ RAMSBOTHAM, Oliver a Tom WOODHOUSE. *Encyclopedia of International Peacekeeping Operations*. Santa Barbara: ABC-CLIO, 1999, 300 s. ISBN 978-0874368925, s. xx.

² Pojem „mírové operace“ představuje zastřešující termín zahrnující operace na udržení míru, operace na vynucení míru a další vojenské operace vedené v rámci politického a diplomatického úsilí zjednat a udržet mír. (RAMSBOTHAM, Oliver a Tom WOODHOUSE, ref. 1, s. xix) V článku jej používám, pokud hovořím nejen o operacích na udržení míru, ale zároveň také o dalších typech mírových operací.

³ PARIS, Roland. Broadening the Study of Peace Operations. *International Studies Review*. 2000, roč. 2, č. 3, s. 27.

⁴ PARIS, Roland, ref. 3, s. 27.

⁵ BUREŠ, Oldřich. Wanted: A Mid-Range Theory of International Peacekeeping. *International Studies Review*. 2007, roč. 9, č. 3, s. 408.

⁶ PUGH, Michael. Peacekeeping and IR Theory: Phantom of the Opera? *International Peacekeeping*. 2003, roč. 10, č. 4, s. 104.

⁷ BELLAMY, Alex J. The ‘Next Stage’ in Peace Operations Theory? *International Peacekeeping*. 2004, roč. 11, č. 1, s. 17.

⁸ FETHERSTON, A. B. Peacekeeping, Conflict Resolution and Peacebuilding: A Reconsideration of Theoretical Frameworks. *International Peacekeeping*. 2000, roč. 7, č. 1, s. 191.

⁹ PARIS, Roland, ref. 3, s. 44.

teoretizování pravděpodobně nepomůže v hledání konstruktivních intervencí v destruktivních konfliktech. Přesto však uznává potřebu silnějšího konceptuálního rámce pro udržování míru.¹⁰

Článek reaguje na výše popsaný neuspokojivý stav teoretického uchopení operací OSN na udržení míru a usiluje o propojení studia tohoto fenoménu s širšími teoretickými debatami v rámci mezinárodních vztahů. K tomuto účelu si volí koncept mezinárodního režimu coby teoretického rámce, který při studiu udržování míru dosud nebyl příliš využíván. Opírá se přitom o pojetí mezinárodního režimu Stephena Krasnera, jenž jej definuje jako „implicitní nebo explicitní principy, normy, pravidla a rozhodovací postupy, kolem kterých se sbíhají očekávání aktérů v dané oblasti mezinárodních vztahů.“¹¹

Článek si klade dva základní cíle. Prvním z nich je ukázat význam konceptu mezinárodního režimu pro studium udržování míru OSN. V souvislosti s tím článek odpovídá na otázku, *jaké výzkumné možnosti nabízí koncept mezinárodního režimu pro studium udržování míru OSN*. Význam konceptualizace udržování míru OSN coby mezinárodního režimu podle autorky spočívá zejména v rozšíření možností výzkumu dané problematiky na teoretickém základě. V tomto ohledu tak účel článku tkví v posílení teoretického výzkumu udržování míru OSN, čímž přispívá k překlenutí slabého místa, které v literatuře zůstává.

V odborné literatuře existuje řada studií konceptualizujících operace OSN na udržení míru (či obecněji mírové operace) jako mezinárodní režim.¹² Chybí v nich však důsledná aplikace konceptu mezinárodního režimu ve všech jeho dimenzích. Druhým cílem článku je proto zaplnit tuto mezeru a identifikovat principy, normy, pravidla a rozhodovací postupy režimu udržování míru OSN. Teoretický rámec pro identifikaci jednotlivých složek režimu přitom tvoří Krasnerova širší definice mezinárodního

¹⁰ RYAN, Stephen. United Nations Peacekeeping: A Matter of Principles? *International Peacekeeping*. 2000, roč. 7, č. 1, s. 43.

¹¹ KRASNER, Stephen. Structural Causes and Regime Consequences: Regimes as Intervening Variables. *International Organization*. 1982, roč. 36, č. 2, s. 186.

¹² LEGAULT, Albert et al. The Untied Nations at Fifty: Regime Theory and Collective Security. *International Journal*. 1994, roč. 50, č. 1, s. 71–102; LIPSON, Michael. *Transnational Organizational Fields and International Security Regimes: A Preliminary Comparison of Nonproliferation and Peacekeeping* [online]. Paper presented at the 2001 annual meeting of the American Political Science Association, San Francisco, August 30 – September 2, 2001 [cit. 2012-02-05]; ARAD, Noam. *Security Regimes, Peacekeeping Operations and the Possibility of a NATO Peacekeeping Role in the Middle East*. Rome: NATO Defence College, 2002, 155 s. ISBN 88-87967-15-6; DOMBROSKI, Kenneth. *When Institutions Matter: Peacekeeping as an International Regime* [online]. Paper presented at the Annual meeting of the International Studies Association, San Diego, March 22, 2006 [cit. 2012-02-02]. Dostupné

z: http://citation.allacademic.com/meta/p_mla_apa_research_citation/0/9/8/6/3/p98630_index.html?phpsessid=dda6b9cc4168ff0bceab7960b847b04b; STAEHLE, Stefan. *China's Participation in the United Nations Peacekeeping Regime* [online]. Washington, D.C., 2006 [cit. 2012-02-05]. Dostupné z: http://aladinrc.wrlc.org/bitstream/handle/1961/4312/Thesis_Staehle_Final.pdf;jsessionid=C08503ECD7DD563B35A1B49E15363B63?sequence=1. Magisterská práce. The George Washington University, The Elliott School of International Affairs. Vedoucí práce Bruce J. Dickson; JOBE, Jarrett. *The Social Construction of United Nations Peacekeeping Operations* [online]. Paper presented at the Annual meeting of the Southern Political Science Association, New Orleans, January 3, 2007 [cit. 2012-01-30]. Dostupné

z: http://citation.allacademic.com/meta/p_mla_apa_research_citation/1/4/2/0/8/pages142081/p142081-19.php; PAN, Alison Y. *The Constraint of Blue: UN Peacekeeping, Regime Theory, and the Future of Peace Operations* [online]. Paper presented at the annual meeting of the American Political Science Association, Boston, August 28, 2008 [cit. 2012-01-30]. Dostupné z: http://citation.allacademic.com/meta/p_mla_apa_research_citation/2/7/8/9/6/p278962_index.html?phpsessid=093b3151ef1142f08d9ab38572107084.

režimu a její interpretace, která převažuje v odborné literatuře.¹³ Výzkumná otázka vedoucí k naplnění tohoto cíle v tomto případě zní: *Jaké jsou principy, normy, pravidla a rozhodovací postupy mezinárodního režimu udržování míru OSN z hlediska Krasnerovy definice mezinárodního režimu?*

Převažující metodou článku je analytický popis, skrze který je na operace OSN na udržení míru aplikován koncept mezinárodního režimu. V tomto ohledu je zvoleno obvyklé pořadí vědeckého zkoumání, v němž popis a deskriptivní závěr předchází vysvětlení, jež může být předmětem dalších prací na toto téma.

Z hlediska struktury článku následuje po úvodní kapitole část věnovaná konceptu mezinárodního režimu. Zabývá se výzkumem mezinárodních režimů, přičemž zvláštní pozornost věnuje Krasnerovu pojetí mezinárodního režimu. Další kapitola rozebírá význam konceptu mezinárodního režimu pro studium udržování míru a představuje řadu možností pro empirickou analýzu, které pojetí udržování míru coby mezinárodního režimu otevírá. Čtvrtá kapitola identifikuje jednotlivé složky mezinárodního režimu udržování míru, tedy jeho principy, normy, pravidla a rozhodovací postupy. Závěrečná část pak shrnuje hlavní výstupy článku.

KONCEPT MEZINÁRODNÍHO REŽIMU

Výzkum mezinárodních režimů

Mezinárodní režimy jsou vedle mezinárodních organizací méně institucionalizovanými formami spolupráce, a proto jejich existence ani zkoumání nebyly dlouhou dobu uznávány. Začátek výzkumu mezinárodních režimů v oboru mezinárodních vztahů se datuje do poloviny 70. let 20. století, ačkoli samotné režimy jsou mnohem staršími entitami.¹⁴ Zejména 80. léta zaznamenala mimořádný rozkvět akademické literatury zaměřené na mezinárodní režimy, resp. na mezinárodní instituce. Mezinárodní události v těchto dvou dekadách, jako byly ropný šok, pokles moci USA a rozkvět a úpadek détente v Evropě, měly za následek rozvoj teorie a analýzy mezinárodních režimů jako jednoho ze silných proudů empirického výzkumu a teoretických diskusí v oboru mezinárodních vztahů.¹⁵ Na takovém vztahu mezi aktuálními událostmi a výzkumnými programy není nic nezvyklého – do určité míry se objevuje v mnoha oborech, přesto však v oblasti mezinárodních vztahů nešel kritice. Oran Young například viděl výsledek tohoto spojení jako „sled pomíjivých módních výstřelků“.¹⁶ Také Susan

¹³ HAAS, Ernst B. Conflict Management and International Organizations, 1945-1981. *International Organization*. 1983, roč. 37, č. 2, s. 189–256; ZACHER, Mark. Trade Gaps, Analytical Gaps: Regime Analysis and International Commodity Trade Regulation. *International Organization*. 1987, roč. 41, č. 2, s. 173-202; MÜLLER, Harald. Regimeanalyse und Sicherheitspolitik. In: KOHLER-KOCH, Beate. *Regime in den Internationalen Beziehungen*. Baden-Baden: Nomos Verlag, 1989, s. 277–313. ISBN 978-3789018701; MÜLLER, Harald. The Internalization of Principles, Norms, and Rules by Governments. The Case of Security Regimes. In: RITTBERGER, Volker a Peter MAYER. *Regime Theory and International Relations*. Oxford: Clarendon Press, 1995, s. 361–388. ISBN 978-0198280293; KOHLER-KOCH, Beate. Zur Empirie und Theorie internationaler Regime. In: KOHLER-KOCH, Beate. *Regime in den Internationalen Beziehungen*. Baden-Baden: Nomos Verlag, 1989, s. 17–85. ISBN 978-3789018701;

WAISOVÁ, Šárka. Teorie mezinárodních režimů. *Mezinárodní vztahy*. 2002, roč. 38, č. 2, s. 49–66; HASENCLEVER, Andreas, Peter MAYER a Volker RITTBERGER. *Teorie mezinárodních režimů*. Brno: Centrum strategických studií, 2005, 214 s. ISBN 978-8090333345 ad.

¹⁴ WAISOVÁ, Šárka. *Mezinárodní organizace a režimy ve středovýchodní Evropě*. Praha: Eurolex Bohemia, 2003, 241 s. ISBN 978-8086432465, s. 25.

¹⁵ WAISOVÁ, Šárka, ref. 13, s. 49.

¹⁶ YOUNG, Oran. International Regimes: Toward a New Theory of Institutions. *World Politics*. 1986, roč. 39, č. 1, s. 104.

Strange nečinilo obtíže vysvětlit tyto „posuny v módě“ jako dočasné reakce na události v reálném světě a zároveň zpochybnit jejich dlouhodobý přínos k rozvoji vědění.¹⁷

V polovině 90. let však mohl Robert Keohane s odkazem na kvalitu i kvantitu studií zabývajících se mezinárodními režimy a na debaty vedoucí k zpřesňování jejich definice konstatovat, že koncept mezinárodního režimu již za „pomíjivý módní výstřelek“ být považován nemůže.¹⁸ Také podle Rittbergera se analýza režimů etablovala coby významný mezník ve vývoji teorie mezinárodních vztahů. Dokázala se totiž úspěšněji než jiné přístupy vypořádat s problémem mezinárodní spolupráce a budování mezinárodních institucí v anarchickém světě suverénních států bez centrální vlády. Vyplnila tak analytickou mezeru, kterou se jiné teoretické přístupy buď vůbec nezabývaly (např. Waltzův neorealismus), nebo se k jejímu zaplnění ukázaly nevhodné (např. integrační teorie).¹⁹

Výzkum mezinárodních režimů od začátku spadl do širšího výzkumu mezinárodních institucí. Jak upozorňuje Jan Karlas, přestože mezinárodní instituce okupovaly přední příčky zájmu oboru mezinárodní vztahy od jeho počátků ve 20. letech 20. století, dočkaly se rozsáhlejšího teoretického výzkumu až počínaje 60. lety v souvislosti s rozvojem behaviorismu. Až o dvě dekády později se pak vytvořilo širší spektrum teorií a teoretických vysvětlení mezinárodních institucí. V té době jim již dominovaly mezinárodní režimy jako jeden z hlavních typů mezinárodních institucí.²⁰

V rámci výzkumu mezinárodních režimů se uplatňuje vícero teorií. Zřejmě nejnámější klasifikace pochází z pera kolektivu autorů Andreas Hasenclever, Peter Mayer a Volker Rittberger, kteří vyčleňují tři myšlenkové školy: realismus (důraz na mocenské vztahy), neoliberalismus (důraz na konstelaci zájmů) a kognitivismus (důraz na dynamiku vědění, komunikace a identit). Podle zdůrazňovaných vysvětlujících proměnných jsou klasifikovány jako teorie, jejichž přístup je založen na moci, zájmu a vědění. Hlavním rozdílem mezi uvedenými myšlenkovými školami je stupeň institucionalismu, kterým se myslí „názor, že (mezinárodní) instituce mají význam.“²¹ Ani jedna z teorií spadajících pod tyto školy neupírá mezinárodním režimům vliv na mezinárodní politiku, ale míra institucionalismu se v nich liší. Teorie režimů založené na moci mají nejmenší tendenci připisovat mezinárodním institucím význam, ačkoli uznávají, že mezistátní spolupráce založená na režimu je realitou. Teorie režimů založené na zájmech (coby mainstreamový přístup k analýze mezinárodních institucí) sice nejsou lhostejné vůči vlivu mocenských rozdílů, ale zdůrazňují roli mezinárodních institucí při realizaci společných zájmů států. A konečně teorie založené na vědění mají v porovnání s předchozími školami největší sklon k přijetí jasně vyjádřeného institucionalismu.²²

Krasnerovo pojetí mezinárodního režimu

V literatuře je možné na téma mezinárodních režimů nalézt bezpočet definicí, které více či méně odrážejí různá teoretická zázemí výzkumníků. Jako „konsensuální“ je označována definice rozpracovaná Krasnerem: „Režimy mohou být definovány jako soubory implicitních nebo explicitních principů, norem, pravidel a rozhodovacích postupů, kolem kterých se sbíhají očekávání aktérů v dané oblasti mezinárodních vztahů. Principy jsou názory na fakta, příčiny a spravedlnost. Normy jsou standardy chování definované ve smyslu práv a povinností. Pravidla jsou specifická ustanovení ve

¹⁷ STRANGE, Susan. Cave! Hic Dragones: A Critique of Regime Analysis. *International Organization*. 1982, roč. 36, č. 2, s. 479.

¹⁸ KEOHANE, Robert O. The Analysis of International Regimes. Towards a European-American Research Programme. In: RITTBERGER, Volker. *Regime Theory and International Relations*. Oxford: Clarendon Press, 1995, s. 23-45. ISBN 978-0198280293, s. 24.

¹⁹ RITTBERGER, Volker a Peter MAYER. *Regime Theory and International Relations*. Oxford: Clarendon Press, 1995, 490 s. ISBN 978-0198280293, s. xii.

²⁰ KARLAS, Jan. Současné teorie mezinárodních institucí. *Mezinárodní vztahy*. 2007, roč. 42, č. 1, s. 68–69.

²¹ HASENCLEVER, Andreas, Peter MAYER a Volker RITTBERGER, ref. 13, s. 7–8.

²² HASENCLEVER, Andreas, Peter MAYER a Volker RITTBERGER, ref. 13, s. 7–8.

formě zákazů a příkazů k jednání. Rozhodovací postupy jsou tvořeny směrodatnými opatřeními pro tvorbu a implementaci kolektivní volby.²³

Struktura mezinárodního režimu v Krasnerově pojetí vytváří jakousi stupnici sahající od obecných principů po specifické rozhodovací postupy. Jednotlivé složky jsou hierarchicky propojené a měly by odpovídat vnitřní logice. Rozhodujícími charakteristikami jakéhokoli režimu jsou jeho principy a normy. Dokonce i ty principy a normy, které ovlivňují režim v dané tematické oblasti, avšak nejsou s ní přímo spojeny, mohou být považovány za vysvětlení pro vznik, přetrvání a zánik režimů.²⁴ Jak Krasner dále upřesňuje, principy a normy podmiňují chování v určité tematické oblasti. V mezinárodních vztazích je podle něj nejdůležitějším principem suverenity. Ta ovlivňuje chování aktérů mezinárodního systému. Pokud by byl základní princip suverenity změněn, ostatní mezinárodní režimy by jen těžko zůstaly netknuté. Tato diskuse také naznačuje, že podle principů můžeme usuzovat na hierarchii režimů.²⁵ O ní hovoří i Vinod Aggarwal: existující specifické režimy jsou „zahnížděné“ v obecnějších režimech, přičemž principy specifických režimů jsou odvozeny z principů režimů obecnějších.²⁶

Krasnerova definice významně podpořila výzkum oblasti mezinárodních režimů – poskytla totiž cenný analytický nástroj a východisko pro další konkretizaci předmětu studia. Přestože se jedná o nejužívanější definici, nevyhnula se jí kritika, která vyústila v četné návrhy na její přepracování. Výzkumníci zejména poukazovali na značnou míru vágnosti, která mohla z dlouhodobého hlediska brzdit růst znalostí o režimech. Výtky se v tomto smyslu týkaly přesného významu a vzájemného vztahu čtyř součástí režimu a nejasných kritérií, která mají výzkumníci k dispozici ke spolehlivému rozlišení principů, norem, pravidel a rozhodovacích postupů. Objevily se i pochybnosti, zda potřebujeme tak komplikovaný koncept mezinárodních režimů.²⁷ Kritika Krasnerovy definice i návrhy na její přepracování však nezměnily nic na tom, že definice nadále dominuje výzkumu mezinárodních režimů.

VÝZNAM KONCEPTU MEZINÁRODNÍHO REŽIMU PRO STUDIUM UDRŽOVÁNÍ MÍRU OSN

Koncept mezinárodního režimu našel uplatnění zejména v mezinárodní politické ekonomii či v sociálních otázkách, jako jsou životní prostředí či lidská práva. Poměrně často je také aplikován na poli bezpečnosti, ačkoli bezpečnostní režimy narážejí na pesimismus z mnoha stran: podle realistů je spolupráce v oblasti bezpečnosti obtížnější než jinde, podle racionalistů mohou mít bezpečnostní režimy dokonce zvrácený vliv²⁸ a podle konstruktivistů je schopnost režimů podporovat bezpečnost oslabována kulturními faktory.²⁹

Robert Jervis jakožto přední teoretik mezinárodních režimů v oblasti bezpečnosti chápe bezpečnostní režim jako „principy, pravidla a normy, které státům povolují omezit se ve svém chování ve víře, že ostatní tak učiní též.“ Tento koncept podle něj předpokládá nejen normy a očekávání, jež podporují spolupráci, ale také formu spolupráce, která je více než jen sledováním vlastních krátkodobých zájmů.³⁰ Harald Müller vychází z Krasnerova pojetí mezinárodního režimu a definuje bezpečnostní režimy jako „systémy principů, norem, pravidel a postupů regulující určité aspekty bezpečnostních vztahů mezi státy“. Debata o bezpečnostních režimech byla podle něj poznamenána

²³ KRASNER, Stephen, ref. 11, s. 186.

²⁴ KRASNER, Stephen, ref. 11, s. 200.

²⁵ KRASNER, Stephen, ref. 11, s. 201–202.

²⁶ AGGARWAL, Vinod. *Liberal Protectionism: The International Politics of Organized Textile Trade*. Berkeley: University of California Press, 1985, 310 s. ISBN 978-0520053960, s. 18–20.

²⁷ HASENCLEVER, Andreas, Peter MAYER a Volker RITTBERGER, ref. 13, s. 15.

²⁸ KREBS, Ronald R. Pervers Institutionalism: NATO and the Greco Turkish Conflict. *International Organization*. 1999, roč. 53, č. 2, s. 343–378.

²⁹ LIPSON, Michael, ref. 12, s. 1.

³⁰ JERVIS, Robert. Security Regimes. *International Organization*. 1982, roč. 36, č. 2, s. 357.

mylným předpokladem, že bezpečnostní režimy musí pokrývat celou oblast bezpečnosti.³¹ Zejména právě Jervis trval na počátku 80. let na aplikaci pojmu režim na celou oblast bezpečnostních vztahů mezi státy, avšak narazil při tom nepřekvapivě na potíže. Ukázalo se, že vztahy mezi státy také a právě v oblasti bezpečnosti mohou být ku prospěchu jejich výzkumu rozloženy tak, aby mohla být analýza režimů použita v dílčích oblastech bezpečnosti.³²

Stejně jako tedy neexistuje žádný společný režim pro globální ekonomiku, ale jednotlivé režimy v oblasti obchodu, financí atd., můžeme také mezinárodní režimy najít v dílčích oblastech bezpečnostní politiky.³³ Jak uvádí Donald Puchala a Raymond Hopkins, „režim existuje v každé důležité tematické oblasti v mezinárodních vztazích, kde je rozpoznatelné chování podle určitého vzoru. Kdekoli je pravidelnost v chování, musí existovat také nějaké principy, normy a pravidla, které jej vysvětlují.“³⁴ V našem případě je takovou dílčí oblastí bezpečnostní politiky právě udržování míru OSN. Toto pojetí má oporu v řadě předchozích výzkumů: Noam Arad argumentuje, že vytvoření operace na udržení míru implikuje vznik bezpečnostního režimu,³⁵ Jerzy Ciechanski chápe udržování míru jako rozšíření širšího bezpečnostního režimu OSN,³⁶ Albert Legault definuje udržování míru jako subrežim režimu kolektivní bezpečnosti³⁷ a konečně Ernst Haas a Janice Stein zahrnují udržování míru pod bezpečnostní režim managementu konfliktů.³⁸

Význam konceptualizace udržování míru OSN coby mezinárodního režimu spočívá zejména v rozšíření možností výzkumu dané problematiky na teoretickém základě. Pokusy zkoumat operace OSN na udržení míru, příp. celou skupinu mírových operací OSN, v rámci teorie režimů zatím nejsou příliš četné, ale ani ojedinělé. V kontextu dosud ne zcela uspokojivého teoretického zpracování problematiky jde o zajímavý a slibný způsob, jak propojit studium udržování míru s teoriemi mezinárodních vztahů a posunout jej tak dopředu.

Stein spatřuje přednosti aplikace konceptu mezinárodního režimu v tom, že jej lze použít jako vysvětlení i jako nástroj řešení konfliktů v oblasti mezinárodní bezpečnosti – přispívá totiž nejen k porozumění dynamice této oblasti, ale také k rozvoji strategií řešení konfliktů.³⁹ V rámci tradice strukturálního realismu nám teorie režimů svým důrazem na význam moci a národních zájmů v otázce vytváření nových opatření pro multilaterální jednání pomáhá pochopit základ těchto nových mechanismů a způsob, jakým operují. Výhodou je, že teorie režimů zároveň zohledňuje sociologické paradigma: přítomnost kolektivních zájmů nebo společných cílů chápe jako jednu z klíčových podmínek pro vytvoření režimu. Bezpečnost každé země závisí na bezpečnosti celého systému a řešení konfliktů je podle všeho nejučinnější, je-li zvolen kolektivní přístup. Výsledkem je společně vytvořený režim kolektivní bezpečnosti, zahrnující mimo jiné udržování míru. Jeho existence dokládá politickou potřebu vytvořit mezi státy prostředí důvěry a sdílený pocit, že participace států v režimu utváří reciproční situaci, ve které je výměnou za podporu systému posílena bezpečnost všech jeho příslušníků.⁴⁰

³¹ MÜLLER, Harald (1995), ref. 13, s. 361.

³² MÜLLER, Harald (1989), ref. 13, s. 277.

³³ MÜLLER, Harald (1995), ref. 13, s. 361.

³⁴ PUCHALA, Donald J. a Raymond F. HOPKINS. *International Regimes: lessons from inductive analysis*. In: KRASNER, Stephen. *International Regimes*. Ithaca and London: Cornell University Press, 1983, s. 61-91. ISBN 978-0801492501, s. 63.

³⁵ ARAD, Noam, ref. 12.

³⁶ CIECHANSKI, Jerzy W. *The extension of the United Nations security regime*. DeKalb: Northern Illinois University, 1995, 431 s.

³⁷ LEGAULT, Albert et al., ref. 12.

³⁸ HAAS, Ernst B., ref. 13.; STEIN, Janice G. *Detection and Defection: Security Regimes and the Management of International Conflict*. *International Journal*. 1985, roč. 40, č. 4, s. 599–627.

³⁹ STEIN, Janice G., ref. 39, s. 602, 626.

⁴⁰ LEGAULT, Albert et al., ref. 12, s. 78–79.

Jednu z řady z možností, jak vhodně uplatnit pojetí udržování míru coby mezinárodního režimu, nabízí komparativní výzkum. Vzhledem k tomu, že Krasnerův koncept umožňuje poměrně důsledné identifikování struktury mezinárodního režimu ve čtyřech navzájem souvisejících dimenzích, vynucuje si tím „určitou strukturu při popisu režimů, čímž činí srovnání mezi jednotlivými oblastmi problémů snadnější.“⁴¹ Podobné stanovisko vyjadřuje Beate Kohler-Koch: „... takto jasné určení struktury pro zpracování případových studií má pro srovnávací analýzu mimořádnou výhodu.“⁴² V situaci, kdy na poli udržování míru působí několik mezinárodních organizací (Evropská unie, Severoatlantická aliance, Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě, Africká unie, Hospodářské společenství západoafrických států, Organizace amerických států ad.), může být zkoumaný koncept užitečným nástrojem komparace způsobu, jak jednotlivé organizace udržují mír. Tento postup může navíc vést k typologizaci širší skupiny mírových operací, což je badatelský oříšek, se kterým se autoři v oblasti řešení konfliktů s větším či menším úspěchem potýkají.

Komparativní hledisko je možné uplatnit také v analýze dílčích oblastí managementu a řešení konfliktů v rámci OSN (tzv. subrežimů). Legault vymezuje udržování míru OSN jako dílčí oblast systému kolektivní bezpečnosti, který doplňuje o vytváření míru (*peacemaking*), vynucování míru (*peace enforcement*), prevenci konfliktů (*conflict prevention*) a budování míru (*peace building*), a dohromady je označuje jako svébytné dimenze systému kolektivní bezpečnosti. Podle teorie režimů se tyto subrežimy vyznačují vlastní charakteristickou povahou a cíli, normami, pravidly a rozhodovacími postupy a společně zahrnují metody, které mezinárodní společenství vyvinulo za účelem zachování mezinárodního míru a bezpečnosti.⁴³ Klíčové principy a normy těchto subrežimů jsou obsažené zejména v Chartě OSN, přičemž vedle obecných principů a norem lze vymezit také specifické složky, které se vztahují na jednotlivé subrežimy. Stejně tak je na základě teorie režimů možné identifikovat pravidla a rozhodovací procesy, jež se vztahují k prevenci konfliktů a vytváření, udržování, vynucování a budování míru. Aplikace konceptu mezinárodního režimu nám umožní nejen strukturované srovnání dílčích oblastí systému managementu a řešení konfliktů v rámci OSN z hlediska jejich principů, norem, pravidel a rozhodovacích procesů, jakožto i proměn těchto složek, ale také analýzu vzájemného vztahu jednotlivých subrežimů s širším režimem kolektivní bezpečnosti.

Koncept mezinárodního režimu můžeme také využít k výzkumu změny režimu udržování míru. Hierarchie složek režimu nám umožňuje kategorizovat dva druhy změny. Krasner zdůrazňuje základní rozlišení mezi principy a normami na jedné straně a pravidly a postupy na straně druhé. Principy a normy poskytují základní definiční znaky režimu. Vedle nich může existovat mnoho pravidel a rozhodovacích postupů, které jsou slučitelné se stejnými principy a normami. Změny v pravidlech a rozhodovacích postupech jsou změnami v rámci režimu za předpokladu, že principy a normy zůstaly nezměněné. Ovšem změny v principech a normách jsou změnami samotného režimu. Pokud dojde k opuštění principů a norem, dochází buď k posunu k jinému režimu, nebo k zániku režimu v dané tematické oblasti.⁴⁴ Tímto způsobem je možné zkoumat vývoj udržování míru od jeho počátků v druhé polovině 40. let 20. století až po současnost, zejména otázku jeho změny po konci studené války, který jej výrazně ovlivnil.

Příslib teorie režimů zde spočívá ve schopnosti objasnit vývoj udržování míru OSN i celého systému kolektivní bezpečnosti a odhalit vlastnosti, které strukturují uspořádání proměnných a vzájemně závislých prvků v jeho jednotlivých oblastech. Legault ukazuje, že režim kolektivní bezpečnosti, zahrnující udržování míru, se vyvíjel v reakci na změny systému (vznik nových hodnot, nových bezpečnostních pravidel a nových metod pro uplatnění kolektivních rozhodnutí), přičemž zásadní změny dávaly vznik novým režimům. V kontextu období po konci studené války se teorie režimů stala užitečným nástrojem k porozumění změnám v systému a chápání jejich implikací pro vytvoření nového světového řádu. Teorie režimů je pro analýzu mezinárodního řešení konfliktů výhodná také proto, že zahrnuje neformální mechanismy, které pomáhají určit chování aktérů. Právě

⁴¹ HASENCLEVER, Andreas, Peter MAYER a Volker RITTBERGER, ref. 13, s. 17.

⁴² KOHLER-KOCH, Beate, ref. 13, s. 35.

⁴³ LEGAULT, Albert et al., ref. 12, s. 84.

⁴⁴ KRASNER, Stephen, ref. 11, s. 187–188.

neformálnost většiny bezpečnostních režimů jim poskytuje potenciál udržet se v prostředí, jež je jinak vůči formálnějším dohodám nepříznivé.⁴⁵ Vývoj Spojených národů tuto tezi potvrzuje: v historii OSN bylo mnohem více dosaženo spíše změnou neformálních postupů než revizí Charty OSN.⁴⁶

Kromě transformace režimu je na základě změn v jednotlivých složkách možné rozpoznat také oslabení režimu. To nastane, jestliže principy, normy, pravidla a rozhodovací postupy ztratí na soudržnosti nebo pokud je vlastní praxe čím dál tím více nekonzistentní s principy, normami, pravidly a rozhodovacími postupy.⁴⁷ Alison Pan v tomto směru odhaluje diskrepanci mezi principy a normami režimu udržování míru, stejně jako odchýlení od úzce vymezeného konceptu udržování míru. To ji vede k závěru, že došlo k oslabení daného režimu. Příčinou oslabení režimu udržování míru podle ní není ani tak struktura mezinárodního systému, jako spíše neschopnost režimu držet krok s měnící se dynamikou konfliktů. I přes oslabení však považuje režim udržování míru za relevantní.⁴⁸

Ústřední analytickou otázkou je nezávislý účinek režimů; v názoru na něj se badatelé rozcházejí. Krasner se ve svém stěžejním článku táže, zda mají režimy význam. Podle konvenční strukturální orientace, kterou v debatě o režimech zastupuje například Strange, je koncept režimů bezvýznamný a zavádějící. Jakmile se změní základní nezávislé proměnné (zejména moc a zájmy), změní se také režimy, jinými slovy podle této perspektivy režimy nemají nezávislý vliv na chování aktérů. Modifikovaná strukturální orientace, již přijímá řada stoupenců realismu v mezinárodních vztazích (např. Keohane, Stein), přiznává režimům za určitých omezených podmínek vliv. Vedle skeptického či přímo odmítavého proudu strukturalistů však existuje také silný proud vědců inspirovaných Grociánskou tradicí (např. Hopkins, Puchala, Young). Ti jsou přesvědčeni, že režimy tvoří stěžejní součást všech interakcí mezi aktéry, a tedy i interakcí v mezinárodním systému, a režimům připisují značné nezávislé účinky. Samotný Krasner zastává stanovisko, že mezinárodní režimy význam mají, a znázorňuje je jako zprostředkující proměnné, které ovlivňují související výstupy a chování. Jestliže podle Krasnera režimy existují, působí na jednání aktérů.⁴⁹

Otázka vlivu a významu režimů v mezinárodní politice může sloužit jako východisko k výzkumu úspěšnosti operací na udržení míru při řešení konfliktů ve světě. Kenneth Dombroski si v tomto smyslu klade otázku, zda může mezinárodní režim udržování míru změnit chování států, a tím přispět k řešení konfliktů; sleduje přitom dlouhodobý efekt udržování míru v rámci izraelsko-arabského konfliktu. Empirické důkazy obsažené v jeho studii podporují Krasnerův předpoklad o roli režimů jako intervenujících proměnných. Režim udržování míru na Blízkém východě v tomto smyslu neměl nezávislý vliv na změnu chování států, ale byl úspěšný při zprostředkování dohod, které změnilo chování hlavních aktérů konfliktu kvůli jejich společné averzi k válce.⁵⁰

Míry, do jaké režimy ovlivňují zapojené aktéry, jejich chování a výsledky, si na příkladu bezpečnostního režimu udržování míru na Blízkém východě všímá také Noam Arad. Rozlišuje přitom vliv režimu udržování míru na dva typy aktérů: zatímco většina států participujících v operacích naplňuje principy, normy, pravidla a rozhodovací postupy režimu, vliv samotného režimu na jednání stran konfliktu je velmi malý – k dodržování dohod dochází až na základě hrozeb či odměn ze strany dominantních států.⁵¹ Arad zároveň upozorňuje, že přestože vyslání mírových jednotek okamžitě zakládá to, co Krasner definoval jako složky režimu, nebyl zatím názor, že každá mnohonárodní síla a priori vytváří bezpečnostní režim, ani probírán, ani uznáván. Používá proto operace na udržení míru jako případové studie, aby otestoval realistické a liberální předpoklady týkající se mezinárodních režimů obecně a bezpečnostních režimů, jako je udržování míru OSN, zvláště. Taková studie podle

⁴⁵ LEGAULT, Albert et al., ref. 12, s. 79.

⁴⁶ ROBERTS, Adam. The United Nations and International Security. *Survival*. 1993, roč. 35, č. 2, s. 15.

⁴⁷ KRASNER, Stephen, ref. 11, s. 189.

⁴⁸ PAN, Alison Y., ref. 12, s. 31, 35.

⁴⁹ KRASNER, Stephen, ref. 11, s. 189–94.

⁵⁰ DOMBROSKI, Kenneth, ref. 12, s. 37–38.

⁵¹ ARAD, Noam, ref. 12, s. 140, 142.

autora umožní zjistit, které paradigma lépe vysvětluje vytvoření, posílení a rozklad mezinárodních režimů a míru, do jaké režimy ovlivňují zapojené aktéry, jejich chování a výsledky.⁵²

Kromě sledování vlivu a významu režimu udržování míru v mezinárodní politice lze využít také další cestu, jak hodnotit úspěšnost udržování míru. Za úspěšné můžeme považovat ty operace, které úzce odpovídaly ustanoveným normám, principům, pravidlům a rozhodovacím postupům. Na druhou stranu jako neúspěšné lze vyhodnotit ty, které se výrazným způsobem odklonily od složek režimu. Jak uvádí Dombroski, který se touto cestou vydal, tento postup mimo jiné poskytuje predikční schopnosti při analyzování udržování míru v mezinárodním systému po konci studené války.⁵³

V neposlední řadě nám teorie režimů poskytuje četné možnosti pro výzkum dynamiky režimů. Významné místo si v teoriích mezinárodních režimů dodnes drží teorie hegemonické stability, která vysvětluje vznik, přetrvání a zánik režimů. Keohane a Joseph Nye ve své knize *Power and Independence* spojili vznik a přetrvání režimu s existencí dominantní mocnosti, zatímco zánik režimu s úpadkem hegemonu.⁵⁴ Keohanova pozdější (funkcionalistická) teorie režimů představuje argument, že režimy mohou zejména díky svým funkcím přetrvávat i poté, co moc hegemonu upadla.⁵⁵ Ve vztahu k bezpečnostním režimům se této otázky dotýká i Stein: mnoho režimů na poli managementu konfliktů vytvořených za výhodných podmínek i přes změnu v distribuci moci a posunech v zájmech nadále efektivně působí.⁵⁶ Teorie hegemonické stability může představovat zajímavý základ pro analýzu vzniku režimu udržování míru v podmínkách hegemonického vůdcovství Spojených států po druhé světové válce, zatímco Keohanova funkcionalistická teorie režimů může pomoci vysvětlit, proč režim udržování míru i přes klesající hegemonii USA v mezinárodním systému v poměrně „dobré kondici“ přetrvává.

STRUKTURA MEZINÁRODNÍHO REŽIMU UDRŽOVÁNÍ MÍRU OSN

Principy

První dimenzí každého mezinárodního režimu jsou v Krasnerově pojetí principy. Definuje je jako „názory na fakta, příčiny a spravedlnost.“⁵⁷ Jedná se o obecné směrnice týkající se toho, jak by se státy měly chovat v dané tematické oblasti. Vyjadřují určité přesvědčení, přičemž jednotlivé státy jim často přisuzují odlišné priority. Jsou odvozeny od širších režimů, jejichž jsou součástí.⁵⁸ Principy jsou předpokladem institucionální struktury režimů. Jak uvádí Šárka Waisová, jejich existence „umožňuje odvozování podrobnějších předpisů chování a interpretaci skutečností, které mají být kooperativně zpracovány“; „... principy formulují společná hlediska na určité problémy a představy o možnosti dosažení cílů.“⁵⁹ Podle Kohler-Koch principy určují cíle jednání. Na základě stupně jejich abstraktnosti mohou být obecné povahy, a tudíž přesahující určitý režim, nebo mohou být zaměřeny jen na specifickou problémovou oblast.⁶⁰

Princip obecnější povahy, který přesahuje režim udržování míru OSN, je spojený s kolektivní bezpečností, zakotvenou v článku 1 Charty Spojených národů: cílem OSN je „udržovat mezinárodní mír a bezpečnost a za tím účelem konat účinná kolektivní opatření, aby se předešlo a odstranilo ohrožení míru a byly potlačeny útočné činy nebo jiná porušení míru a aby pokojnými prostředky a ve

⁵² ARAD, Noam, ref. 12, s. 17.

⁵³ DOMBROSKI, Kenneth, ref. 12, s. 37.

⁵⁴ KEOHANE, Robert O. a Joseph S NYE. *Power and Interdependence*. New York: Longman, 2001, 334 s. ISBN 978-0321048578.

⁵⁵ KEOHANE, Robert O. *After Hegemony. Cooperation and Discord in the World Political Economy*. Princeton: Princeton University Press, 1984, 304 s. ISBN 978-0691022284.

⁵⁶ STEIN, Janice G., ref. 39, s. 609.

⁵⁷ KRASNER, Stephen, ref. 11, s. 186.

⁵⁸ ZACHER, Mark, ref. 13, s. 175.

⁵⁹ WAISOVÁ, Šárka, ref. 13, s. 55.

⁶⁰ KOHLER-KOCH, Beate, ref. 13, s. 35.

shodě se zásadami spravedlnosti a mezinárodního práva bylo dosaženo úpravy nebo řešení těch mezinárodních sporů nebo situací, které by mohly vést k porušení míru.⁶¹ V této souvislosti je však nutné poznamenat, že operace na udržení míru OSN vznikly právě jako důsledek selhání fungování kolektivní bezpečnosti během studené války. I proto Legault zdůrazňuje, že režim udržování míru OSN čerpá z principů kolektivní bezpečnosti v širším pojetí tohoto konceptu, které zahrnuje nejen kolektivní vynucovací akce, ale také metody pro pokojné urovnání sporů.⁶²

Kromě obecného principu kolektivní bezpečnosti je režimu udržování míru vlastní trojice konkrétnějších principů specifických pro danou tematickou oblast. Jde o nepoužití síly s výjimkou sebeobrany, nestrannost a souhlas stran konfliktu s rozmístěním operace. Tyto principy nejsou na rozdíl od kolektivní bezpečnosti zakódovány v Chartě OSN. Ustavily se až s praxí udržování míru, přičemž zásadní vliv na jejich etablování a akceptaci přísluší operaci *United Nations Emergency Force I* (UNEF I) na Blízkém východě z let 1956–1967.

Princip nepoužití síly s výjimkou sebeobrany prošel od počátků udržování míru vlastním vývojem. Původní pojetí principu limitovaného užití síly bylo ve shodě s funkcemi, které mírové jednotky nejčastěji zastávaly – zejména pozorování příměří a plnění mírové dohody.⁶³ Před rokem 1988 více než polovinu operací OSN na udržení míru tvořili neozbrojení vojenští pozorovatelé; pokud byli ozbrojeni, používali sílu jen v minimálním nutném rozsahu sebeobrany.⁶⁴ S koncem studené války se v bezpečnostním prostředí rozrostl vliv milicí, kriminálních skupin a jiných *spoilerů*, kteří aktivně podkopávají mírový proces a ohrožují civilní obyvatelstvo. Pojem sebeobrany se proto postupně rozšiřoval, aby zahrnul také obranu před násilnými pokusy bránit mírovým jednotkám ve výkonu svých mandátů. Operace začaly získávat robustnější mandáty, které zahrnovaly „všechny nezbytné prostředky“ k odvrácení hrozeb.⁶⁵ Použití síly v obraně mandátu však ještě nepokládá rovnítko mezi udržováním míru a vynucováním míru.⁶⁶ Vynucování míru se vyznačuje použitím síly také na strategické úrovni a nevyžaduje souhlas stran konfliktu (viz níže).⁶⁷

Princip nestrannosti vyjadřuje přesvědčení, že cíle může být dosaženo pouze nestranným jednáním, které neupřednostňuje ani jednu ze zneprátených stran. Nestrannost je klíčová k udržení souhlasu a spolupráce hlavních stran konfliktu, avšak neměla by být zaměňována s neutralitou nebo nečinností. Operace na udržení míru by neměly přehlížet jednání, které porušuje ustanovení mírového procesu nebo hodnoty, které se snaží OSN chránit. V opačném případě by byla podkopána důvěryhodnost a legitimita operace, což by mohlo vést k vypovězení souhlasu stran konfliktu s její přítomností.⁶⁸ V praxi se však tento princip ukázal jako značně problematický a mnozí autoři připisují výrazné neúspěchy udržování míru z 90. let právě jemu. Přestože bývalý generální tajemník OSN Kofi Annan zahájil proces konceptuálního přehodnocení principů udržování míru, který by vyzdvihl nestrannost a potlačil neutralitu, analýzy výpovědí vysokých úředníků OSN, rozhovorů se členy Sekretariátu OSN a

⁶¹ Charta Organizace spojených národů a Statut mezinárodního soudního dvora [online]. *Informační centrum OSN v Praze* [cit. 2012-03-02]. Dostupné z: <http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/charta-organizace-spojonych-narodu-a-statut-mezinarodniho-soudniho-dvora.pdf>, čl. 1.

⁶² LEGAULT, Albert et al., ref. 12, s. 76.

⁶³ DOYLE, Michael a Nicholas SAMBANIS. The UN record on peacekeeping operations. *International Journal*. 2007, roč. 62, č. 3, s. 500.

⁶⁴ GOULDING, Marrack. The Evolution of United Nations Peacekeeping. *International Affairs*. 1993, roč. 69, č. 3, s. 455.

⁶⁵ United Nations. *United Nations Peacekeeping Operations. Principles and Guidelines* [online]. New York: United Nations Department of Peacekeeping Operations, 2008 [cit. 2011-05-12]. Dostupné z: http://pbpu.unlb.org/pbpps/Library/Capstone_Doctrine_ENG.pdf, s. 34.

⁶⁶ DOYLE, Michael a Nicholas SAMBANIS, ref. 63, s. 500.

⁶⁷ United Nations, ref. 65, s. 34.

⁶⁸ United Nations, ref. 65, s. 34.

prohlášení v Radě bezpečnosti (RB) a Valném shromáždění (VS) odhalují, že zmatení ohledně pojmů nestrannosti a neutrality přetrvává.⁶⁹

Konečně posledním z trojice specifických principů je souhlas stran konfliktu s nasazením operace, který vychází z širšího principu suverenity všech členských zemí OSN. Respekt k svrchovanosti státu je zakotven v Chartě OSN: „Žádné ustanovení této Charty nedává Organizaci spojených národů právo, aby zasahovala do věcí, které podstatně patří do vnitřní pravomoci kteréhokoli státu, ani nezavazuje členy, aby takové věci podrobovali řešení podle této Charty; tato zásada však nebrání, aby se použilo donucovacích opatření podle kapitoly VII.“⁷⁰ V praxi představuje daný princip přednost a slabost zároveň. Znepřátelené strany díky němu vnímají udržování míru jako akceptovatelný způsob řešení konfliktů, nikoli jako nežádoucí intervenci do vlastních záležitostí. Pro země poskytující jednotky znamená snížení rizika obětí v bojích a celkově zvyšuje šance na úspěch, neboť je činnost mírových jednotek stranami konfliktu předem schválena. Poskytování souhlasu se však mnohdy ukazuje jako problematické: deklarovaný souhlas může být později jednou stranou či více stranami konfliktu stažen, což mírové jednotky přivádí doprostřed obnovených bojů, aniž by na situaci mohly adekvátně reagovat.⁷¹ Přes svou problematičnost zůstává souhlas do dnešních dnů jedním ze stěžejních principů udržování míru a je hlavním kritériem, které odlišuje udržování míru od jeho vynucování.

Normy

Podle Krasnera jsou normy „standards chování definované ve smyslu práv a povinností.“⁷² Jsou v souladu s principy režimu a jejich konkretizace následuje na úrovni pravidel.⁷³ Vymezuji chování, které je nezbytné k tomu, aby byly principy převedeny do praxe.⁷⁴ Normy tvoří stěžejní část konstrukce režimů, neboť ty jsou „pouhou“ směsicí formálních a neformálních pravidel v určité tematické oblasti a nejsou nutně vázány na právní nástroje.⁷⁵

Základní rámec pro současné standardy chování na poli udržování míru je vytyčen v dokumentu *United Nations Peacekeeping Operations: Principles and Guidelines* známém také jako *Capstone doctrine*. Aktérům mezinárodního režimu udržování míru slouží jako podpora pro jasnější porozumění hlavním principům, kterými se řídí provádění operací.⁷⁶ *Capstone doctrine* stojí na nejvyšší úrovni současného doktrinálního rámce, platného pro udržování míru OSN. Standardy chování, na které odkazuje, jsou konkretizovány na nižších úrovních (směrnice, operační postupy, manuály, výcvikové materiály apod.), jež jsou s uvedenou doktrínou v souladu.⁷⁷

„Povinnosti“ zmiňované v Krasnerově definici norem specifikují chování, které je vyžadováno, aby byly naplněny principy režimu.⁷⁸ Charta OSN, jež představuje nedílnou součást normativního rámce udržování míru, členským státům ukládá celou řadu povinností relevantních pro daný režim. Článek 2 odstavec 3 Charty v tomto smyslu členům OSN nařizuje, aby své mezinárodní spory řešili pokojnými prostředky a neohrozili tak mezinárodní mír a bezpečnost; odstavec 4 členy nabádá k tomu, aby se v mezinárodních vztazích vyvarovali hrozby silou nebo použití síly „jak proti územní celistvosti nebo politické nezávislosti kteréhokoli státu, tak jakýmkoli jiným způsobem neslučitelným s cíli Organizace spojených národů“; a konečně odstavec 5 členským státům ukládá povinnost poskytnout Organizaci

⁶⁹ DONALD, Dominick. Neutrality, Impartiality and UN Peacekeeping at the Beginning of the 21st Century. *International Peacekeeping*. 2002, roč. 9, č. 4, s. 21.

⁷⁰ Charta, ref. 62, čl. 2.

⁷¹ GOULDING, Marrack, ref. 64, s. 454.

⁷² KRASNER, Stephen, ref. 11, s. 186.

⁷³ KOHLER-KOCH, Beate, ref. 13, s. 35.

⁷⁴ HAAS, Ernst B., ref. 13, s. 199.

⁷⁵ WAISOVÁ, Šárka, ref. 13, s. 55.

⁷⁶ United Nations, ref. 65, s. 7–10.

⁷⁷ United Nations, ref. 65, s. 9.

⁷⁸ HAAS, Ernst B., ref. 13, s. 199.

„veškerou pomoc při každé akci, kterou podnikne podle této Charty.“⁷⁹ Článek 43 vztahuje tuto pomoc přímo k udržování míru: „Aby přispěli k udržení mezinárodního míru a bezpečnosti, všichni členové Organizace spojených národů se zavazují, že Radě bezpečnosti [...] dají k dispozici ozbrojené síly, pomoc a služby nutné k udržení mezinárodního míru a bezpečnosti, čítajíc v to právo průchodu.“⁸⁰

Kromě Charty uvádí *Capstone doctrine* jako další integrální součást normativního rámce udržování míru mezinárodní právo lidských práv (*international human rights law*). Základní standardy chování jsou v tomto případě vytyčeny ve Všeobecné deklaraci lidských práv, přijaté v roce 1948. Článek 2 zakotvuje univerzálnost lidských práv a svobod: „Každý má všechna práva a všechny svobody, stanovené touto deklarací, bez jakéhokoli rozlišování, zejména podle rasy, barvy, pohlaví, jazyka, náboženství, politického nebo jiného smýšlení, národnostního nebo sociálního původu, majetku, rodu nebo jiného postavení.“⁸¹ Vojenský, policejní i civilní personál operací OSN na udržení míru by měl jednat v plném souladu s právy a svobodami uvedenými v Deklaraci a prostřednictvím implementace mandátů operací je dále podporovat. Zároveň by měl dbát na to, aby sám neporušoval lidská práva; pokud se tak stane, musí čelit odpovědnosti. Personál musí být rovněž schopen porušování lidských práv rozpoznat a být připraven na ně v rámci svých pravomocí reagovat.⁸²

V neposlední řadě patří do normativního rámce udržování míru OSN mezinárodní humanitární právo, které omezuje prostředky a metody ozbrojeného konfliktu. Je ztělesněné zejména čtyřmi Ženevskými úmluvami z roku 1949 a jejich dvěma Dodatkovými protokoly z roku 1977. Mezinárodní humanitární právo je z hlediska režimu udržování míru velmi významné. Operace se často odehrávají v post-konfliktním prostředí, kde násilí stále přetrvává a hrozí obnovení konfliktu. Značné počty civilistů přitom představují terč zneprátených stran, válečné zajatce nebo jinak zranitelnou skupinu obyvatelstva, na něž se tudíž vztahuje humanitární právo. Je proto důležité, aby příslušníci mírových jednotek jasně chápali význam humanitárního práva a byli schopni zorientovat se v situacích, kde může být uplatňováno.⁸³ Zároveň je třeba, aby vojáci znali implikace humanitárního práva pro jejich vlastní chování. Za tímto účelem vydal generální tajemník OSN v roce 1999 dokument zvaný *Observance by United Nations Forces of International Humanitarian Law*, který vysvětluje základní zásady humanitárního práva ve vztahu k příslušníkům operací. Pojednává o právním postavení mírových jednotek v zemi konfliktu (tzv. *Status-of-Forces Agreement*, SOFA), důsledcích porušení mezinárodního humanitárního práva, nutnosti rozlišovat mezi civilními objekty a vojenskými cíli, ochraně civilního obyvatelstva, způsobech a metodách boje a zacházení se zadrženými osobami či o ochraně zraněných příslušníků ozbrojených sil a zdravotnického a humanitárního personálu.⁸⁴

Pravidla

Připomeňme si, že pravidla jsou „specifická ustanovení ve formě zákazů a příkazů k jednání.“⁸⁵ Na rozdíl od obecnějších, ale také fundamentálnějších norem jsou specifičtější.⁸⁶ Jestliže normy vymezují chování, které převádí principy do praxe, pravidla sehrávají tuto roli vůči normám.⁸⁷ Hustota (tzn. přesnost a množství) pravidel se podle příslušných norem značně liší. Hasenclever, Mayer a Rittberger to ilustrují na příkladu mezinárodního režimu pro prevenci šíření jaderných zbraní. Normy, jež se

⁷⁹ Charta, ref. 62, čl. 2.

⁸⁰ Charta, ref. 62, čl. 43.

⁸¹ Všeobecná deklarace lidských práv [online]. *Informační centrum OSN v Praze* [cit. 2012-03-02]. Dostupné z: <http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/vseobecna-deklarace-lidskych-prav.pdf>, čl. 2.

⁸² United Nations, ref. 65, s. 14–15.

⁸³ United Nations, ref. 65, s. 15.

⁸⁴ United Nations. *Bulletin on the Observance by United Nations Forces of International Humanitarian Law*, ST/SGB/1999/13 [online]. New York: United Nations, 1999 [cit. 2011-08-12]. Dostupné z: <http://www1.umn.edu/humanrts/instree/unobservance1999.pdf>.

⁸⁵ KRASNER, Stephen, ref. 11, s. 186.

⁸⁶ MÜLLER, Harald (1995), ref. 13, s. 383.

⁸⁷ HAAS, Ernst B., ref. 13, s. 199.

vztahují k exportu jaderných materiálů a jeho ověřování, daly vzniknout detailním předpisům, které umožňují jasně rozlišit mezi ochotným a neochotným chováním členských států. Na druhou stranu normy vytvářející závazky pro jaderné mocnosti zůstávají nejasné, protože se členové režimu nedokázali na odpovídajících pravidlech dohodnout.⁸⁸

Jedním z nejvýznamnějších souborů pravidel charakteristických pro režim udržování míru jsou tzv. pravidla nasazení (*Rules of Engagement*, ROE), která jsou součástí každé operace. Představují směrnice či pokyny, jakým způsobem mají mírové síly vykonávat svůj mandát a jak mají reagovat na určité situace. ROE jsou shrnuta v detailním souhrnném dokumentu, který je integrální součástí plánování mise. Ustanovení obsažená v dokumentu zvažují politické, vojenské, právní, morální a kulturní aspekty operace, přičemž klíčové pro formulaci ROE jsou politické cíle a vojenské prostředky. Z logistického hlediska by měl dokument zahrnovat všechny fáze operace, stejně jako jejich různá pozadí. ROE by vždy měla nalézt obtížnou rovnováhu mezi použitím vojenské síly a dosažením politických nebo humanitárních cílů.⁸⁹

Jako další zdroj pravidel můžeme chápat dokument připravený Oddělením pro operace na udržení míru (*Department of Peacekeeping Operations*, DPKO) s názvem *Ten Rules: Code of Personal Conduct for Blue Helmets*. Z deseti pravidel chování, kterými by se mírové jednotky měly řídit při výkonu své služby, uveďme alespoň některé: Vojáci by měli jednat disciplinovaně, ohleduplně a důvěryhodně, měli by prokazovat nejvyšší možnou bezúhonnost a nestrannost a nezneužívat své autority. Měli by respektovat právo hostitelské země a její místní kulturu, tradice a zvyky. S místními obyvateli by měli zacházet s respektem, zdvořilostí a rozvahou a nikdy by neměli přijímat ani žádat materiální odměnu. Vyloučené je sexuální, fyzické či psychologické zneužívání obyvatel, zejména žen a dětí, nebo personálu OSN. Samozřejmostí by mělo být dodržovat lidská práva a prokazovat respekt vůči všem příslušníkům operace, včetně jiných kontingentů OSN, nehledě na jejich vyznání, pohlaví, hodnost či původ. Mezi pravidla také patří důkladně pečovat o svěcený majetek OSN a neobchodovat s ním za účelem soukromého zisku a zacházet obezřetně s důvěrnými informacemi, jejichž zveřejnění by mohlo ohrozit životy či poškodit image OSN.⁹⁰

Pan do dimenze pravidel režimu udržování míru zahrnuje též individuální mandáty, podle kterých se řídí jednotlivé operace.⁹¹ Mandáty většinou obsahují roli mírových jednotek, úkoly, které mají vykonávat, velikost a organizaci operace, personální zajištění, finanční a logistická opatření, podmínky stanovené přijímajícím státem a časový rámec operace.⁹²

Rozhodovací postupy

Jak uvádí Krasner, rozhodovací postupy jsou „tvořeny směrodatnými opatřeními pro tvorbu a implementaci kolektivní volby.“⁹³ Rozhodovací postupy umožňují režimu reagovat na nejnovější vývoj, aniž by režim musel řešit konflikt týkající se aktuálních otázek. Konstrukce režimu totiž sama o sobě není schopna postihnout celou řadu problémů, které přichází s vývojem režimu.⁹⁴ Existuje celá řada možných rozhodovacích postupů; Müller v případě mezinárodního režimu nešíření jaderných zbraní identifikuje revizní postupy, participační postupy, postupy regulující členství v režimu, postupy pro stíhání států nedodržujících domluvená ustanovení režimu, postupy pro urovnávání konfliktů, rutinní postupy (např. rozhodovací a informační postupy, postupy pro určení členských příspěvků) a

⁸⁸ HASENCLEVER, Andreas, Peter MAYER a Volker RITTBERGER, ref. 13, s. 14.

⁸⁹ RAMSBOTHAM, Oliver a Tom WOODHOUSE, ref. 1, s. 206.

⁹⁰ United Nations. *Ten Rules: Code of Personal Conduct for Blue Helmets* [online]. New York: United Nations Department of Peacekeeping Operations, 1998 [cit. 2011-08-12]. Dostupné z: http://www.un.org/en/peacekeeping/documents/ten_in.pdf.

⁹¹ PAN, Alison Y., ref. 12, s. 19.

⁹² RAMSBOTHAM, Oliver a Tom WOODHOUSE, ref. 1, s. 151.

⁹³ KRASNER, Stephen, ref. 11, s. 186.

⁹⁴ WAISOVÁ, Šárka, ref. 13, s. 55.

informační a konzultační mechanismy.⁹⁵ Waisová vyjmenovává postupy revizní, sankční, konzultační, verifikační či regulující přijímání nových členů.⁹⁶ Na poli režimu udržování míru lze vysledovat postupy při schvalování vzniku operací a případných změn, konzultační a informační postupy, participační postupy, postupy v oblasti implementace či postupy pro financování operací.

Schvalování vzniku operací a případných změn. Proces vytvoření nové operace je zahájen ve chvíli, kdy RB OSN nebo generální tajemník OSN identifikují hrozbu mezinárodnímu míru a bezpečnosti. Článek 39 Charty OSN upřesňuje tuto roli pro RB: „Rada bezpečnosti určí, zda došlo k ohrožení míru, porušení míru nebo útočnému činu, a doporučí nebo rozhodne, jaká opatření budou učiněna podle článku 41 a 42, aby byl udržen nebo obnoven mezinárodní mír a bezpečnost.“ Zmíněné články 41 a 42 přitom specifikují, o jaký druh opatření se má jednat: v prvním případě jde o „opatření nezahrnující užití ozbrojené síly“, v druhém případě o „akce leteckými, námořními či pozemními silami, jaké [RB] považuje za nutné k udržení nebo obnovení mezinárodního míru a bezpečnosti“, pokud se opatření z článku 41 jeví jako nedostatečná.⁹⁷ Článek 99 Charty OSN pak zakládá roli generálního tajemníka v procesu ustavení operace: „Generální tajemník může upozornit Radu bezpečnosti na každou věc, která podle jeho názoru může ohrozit udržení mezinárodního míru a bezpečnosti.“⁹⁸ Autorizace operace probíhá na půdě Rady bezpečnosti, přičemž ke kladnému rozhodnutí je zapotřebí devíti hlasů, včetně všech pěti stálých členů.

V podmínkách studené války byla v roce 1950 na půdě VS OSN přijata rezoluce *Uniting for Peace*, jejímž prostřednictvím se VS zplnomocnilo k doporučení opatření kolektivní bezpečnosti, kdykoli RB nebude schopna přijmout rozhodnutí.⁹⁹ Kromě korejské války byla rezoluce uplatněna také v roce 1956 k ustavení již zmiňované UNEF I, v roce 1960 při vzniku *UN Operation in the Congo* (ONUC) a v roce 1979, kdy SSSR blokoval rozhodnutí RB ohledně sovětské invaze do Afghánistánu.¹⁰⁰

V současné době jsou mise schvalovány typicky na šestiměsíční období s možností obnovení mandátu, přičemž zde platí stejné rozhodovací procesy jako při ustanovení operace. Až na výjimky probíhá proces opětovné autorizace bez výraznějších debat či změn mandátu.¹⁰¹

Participace na udržování míru. Protože OSN nemá stálou armádu, ze které by čerpala jednotky, musí být personál po každém schválení nové operace shromážděn takřkajíc od nuly. Po odsouhlasení operace v RB vyzve generální tajemník členské státy, aby přispěly vojenskými a policejními jednotkami a dalším personálem. Vybavení potřebné pro operace včetně dopravy a logistické podpory poskytují členské státy nebo soukromí dodavatelé. Na vůli členů OSN poskytnout lidské a materiální zdroje závisí délka doby, za kterou bude operace nasazena v místě konfliktu. V roce 1973 byly například části operace UNEF II na Blízkém východě rozmístěny během 24 hodin. Mnohem častěji však rozmístění mírových jednotek trvá dlouhé měsíce, zejména pokud mají plnit komplexní mandáty nebo působit v riskantním prostředí.¹⁰²

⁹⁵ MÜLLER, Harald (1989), ref. 13, s. 287–289.

⁹⁶ WAISOVÁ, Šárka, ref. 13, s. 55.

⁹⁷ Charta, ref. 62, čl. 39, 41, 42.

⁹⁸ Charta, ref. 62, čl. 99.

⁹⁹ United Nations. *Uniting for Peace*, A/RES/377(V)AA [online]. New York: United Nations, 1950 [cit. 2011-09-19]. Dostupné z: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/059/75/IMG/NR005975.pdf?OpenElement>.

¹⁰⁰ BELLAMY, Alex J., Paul WILLIAMS a Stuart GRIFFIN. *Understanding Peacekeeping*. Cambridge: Polity Press, 2004, 344 s. ISBN 978-0745630588, s. 47; WALLENSTEEN, Peter. *Understanding Conflict Resolution: War, Peace and the Global System*. London & Thousand Oaks: Sage, 2002, 336 s. ISBN 978-0761966678, s. 235.

¹⁰¹ DIEHL, Paul. *Peace Operations*. Cambridge: Polity Press, 2008, 197 s. ISBN 978-0745642079, s. 69.

¹⁰² BELLAMY, Alex J., Paul WILLIAMS a Stuart GRIFFIN, ref. 100, s. 50–51.

Implementace udržování míru. Za implementaci operací na udržení míru je zodpovědný generální tajemník OSN, který dává doporučení, jak by měly být operace vykonávány, a podává zprávy o jejich průběhu Radě bezpečnosti. Generální tajemník jmenuje zvláštní představitele (*Special Representatives*), kteří jsou pověřeni řízením rozsáhlejších operací, a velitele operací spolu se seniorním vojenským personálem.¹⁰³ V implementaci operací generálnímu tajemníkovi asistuje DPKO. Jeho úkolem je plánovat, připravovat a řídit operace tak, aby mohly efektivně vykonávat svůj mandát. DPKO udržuje kontakty s Radou bezpečnosti, se státy poskytujícími jednotky a finanční příspěvky i se stranami konfliktu a snaží se integrovat úsilí OSN a vládních i nevládních entit na poli udržování míru.¹⁰⁴

Financování udržování míru. Operace jsou financovány třemi různými způsoby: z obecného rozpočtu OSN, ze zvláštního rozpočtu pro udržování míru a ve výjimečných případech samotnými stranami konfliktu.¹⁰⁵ Obecný rozpočet je schvalován Valným shromážděním na základě článku 17 Charty OSN. V současné době jsou z něj stále financované některé pozorovatelské operace s malým rozpočtem, jako např. *UN Truce Supervision Organization* (UNTSO) na Blízkém východě nebo *UN Military Observer Group in India and Pakistan* (UNMOGIP).¹⁰⁶

V rezoluci č. 1874 z roku 1963 se Valné shromáždění dohodlo na obecných principech sdílení finančních nákladů na operace. Rezoluce stanovila, že financování operací na udržení míru je kolektivní zodpovědností všech členských států. Uznala, že zatímco ekonomicky vyspělejší země jsou schopny poskytovat relativně větší příspěvky, ekonomicky méně vyspělé země mají omezenou kapacitu přispívat do operací s vysokými náklady. Zvláštní odpovědnost za udržování míru a bezpečnosti přisoudila stálým členům RB, čemuž by také měla odpovídat výše jejich příspěvků.¹⁰⁷

S ustanovením operace UNEF II v roce 1973 byl vypracován finanční mechanismus, který se stal modelem pro všechny následné operace na udržení míru.¹⁰⁸ Rezoluce Valného shromáždění č. 3101 iniciovala vytvoření zvláštního účtu, kam měly členské státy přispívat finančními příspěvky podle odstupňované škály na základě své ekonomické vyspělosti.¹⁰⁹ Od té doby je uplatňován stejný model financování: země skupiny A (stálí členové RB) platí 63,15 % příspěvků, skupina B (ekonomicky vyspělé země, které nejsou stálými členy RB) musí uhradit 34,78 % nákladů, skupina C (ekonomicky méně vyspělé země) hradí 2,02 % a konečně skupina D (ekonomicky nejméně vyspělé země) je povinna zaplatit 0,05 % nákladů.¹¹⁰

¹⁰³ DIEHL, Paul, ref. 101, s. 69.

¹⁰⁴ United Nations. *United Nations Peacekeeping* [online]. New York, 2012 [cit. 2011-09-19]. Dostupné z: <http://www.un.org/en/peacekeeping/about/dpko/>.

¹⁰⁵ Např. *UN Yemen Observer Mission* (UNYOM), financovaná Egyptem a Saúdskou Arábií.

¹⁰⁶ RAMSBOTHAM, Oliver a Tom WOODHOUSE, ref. 1, s. 91.

¹⁰⁷ United Nations. *General principles to serve as guidelines for the sparing of the costs of future peace-keeping operations involving heavy expenditures*, 1874 (S-IV), A/5438 [online]. New York: United Nations, 1963 [cit. 2011-09-19]. Dostupné z: http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/5441&Lang=E.

¹⁰⁸ RAMSBOTHAM, Oliver a Tom WOODHOUSE, ref. 1, s. 91–92.

¹⁰⁹ United Nations. *Financing of the United Nations Emergency Force*, 3101 (XXVIII) [online]. United Nations, 1973 [cit. 2011-09-19]. Dostupné z: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/281/73/IMG/NR028173.pdf?OpenElement>.

¹¹⁰ RAMSBOTHAM, Oliver a Tom WOODHOUSE, ref. 1, s. 92.

ZÁVĚR

Aplikace konceptu mezinárodního režimu na oblast udržování míru OSN nám umožnila poměrně podrobné vymezení jeho jednotlivých složek – principů, norem, pravidel a rozhodovacích postupů. Jako hlavní princip, přesahující režim udržování míru, byla identifikována kolektivní bezpečnost, zakotvená v článku 1 Charty OSN. Kromě toho jsou režimu udržování míru vlastní tři specifické principy – limitované použití síly, souhlas s přítomností operace a nestrannost, které vystihují, jak by se aktéři zapojení v daném režimu měli chovat a zároveň jak lze podle jejich přesvědčení dosáhnout cíle.

V souladu s principy mezinárodního režimu udržování míru jsou jeho normy, jež představují určité standardy chování. Nedílnou součástí normativního rámce režimu udržování míru je Charta OSN, která členské státy Spojených národů zavazuje k určitému jednání. Normativní rámec udržování míru dále tvoří mezinárodní právo lidských práv; v tomto případě jsou základní standardy chování vytyčeny ve Všeobecné deklaraci lidských práv. Konečně normy režimu udržování míru vytváří také mezinárodní humanitární právo ztělesněné především čtyřmi Ženevskými úmluvami a jejich dvěma Dodatkovými protokoly.

Specifičtějším stupněm v pomyslné hierarchii složek mezinárodního režimu jsou pravidla, která převádí normy v konkrétní příkazy nebo zákazy. Jeden z nejvýznamnějších zdrojů pravidel režimu udržování míru jsou tzv. pravidla nasazení, která udávají, jakým způsobem mají mírové síly vykonávat svá mandát. DPKO dále vypracovalo soubor pravidel, kterým se mají řídit příslušníci operací při výkonu svých funkcí. Do dimenze pravidel režimu udržování míru jsou též zahrnovány jednotlivé mandáty operací, jež specifikují konkrétní cíle operací a způsoby jejich dosažení.

Rozhodovací postupy uzavírají čtveřici dimenzí mezinárodního režimu. V oblasti udržování míru je možné identifikovat postupy spojené se schvalováním operací, konzultační a informační postupy, postupy v oblasti implementace či participace v operacích, v neposlední řadě také postupy pro jejich financování.

Účelem aplikace konceptu mezinárodního režimu bylo posílit teoretický výzkum problematiky udržování míru OSN a propojit ji s teoriemi mezinárodních vztahů. V tomto smyslu nebyla identifikace jednotlivých složek režimu samoučelná, nýbrž byla provedena s ohledem na využití v dalším výzkumu udržování míru. Představená konceptualizace může sloužit jako základ pro teoreticky vedenou analýzu udržování míru v mnohých směrech, jimiž se obecně analýza režimů ubírá. Tímto způsobem lze rozvíjet studium vzniku mezinárodního režimu udržování míru a dalších forem jeho dynamiky, jako je přetrvání, změna či oslabení režimu. Důležité místo v analýze režimů zaujímá také výzkum vlivu a významu režimů v mezinárodní politice. S tím související důsledky režimu ve smyslu jeho dopadu v dané tematické oblasti mohou sloužit jako východisko k výzkumu úspěšnosti udržování míru OSN. Přitom je možné využívat široké palety teorií režimů: od realistických, kladoucích důraz na mocenské vztahy, přes neoliberální, vyzdvihující konstelaci zájmů, až po kognitivistické, které si jako hlavní proměnné volí normy, identity a vědění. V neposlední řadě stojí za zmínku možnosti využití v komparativním výzkumu, který může mimo jiné vést k typologizaci širší skupiny mírových operací na základě vymezených dimenzí režimu. Jak je patrné z výše uvedeného, potenciál pro rozšíření a prohloubení teoretického zkoumání operací OSN na udržení míru na poli analýzy režimů je značný a možnosti z něj vyplývající by neměly být nadále opomíjeny.

